

TÜSKÉS ANNA

A pócsi Mária-kegykép kisgrafikai ábrázolásai

Tanulmányom célja Magyarország egyik legismertebb kegyképe, a máriapócsi ikon kisgrafikai ábrázolásainak vizsgálata. Ez a forrategyűttes műfajában, megjelenési formájában és felhasználási lehetőségeit tekintve rendkívül sokrétű: röplapoktól és tézislapoktól kezdve címlapelőzéken és könyvillusztrációkon át az ún. kis szentképekig és imalapokig terjed. Az ikonográfiai vizsgálatot több tényező indokolja. Ezek közül az egyik az, hogy a forrásanyag közel harmada ismeretlen az eddigi kutatás előtt.¹

A másik tényező az, hogy 2005-ben Máriapócsra levették a kegyképet közel másfél évszázada elfeledő borítást, s láthatóvá vált a Bécsbe szállított eredeti ikon másolata. Erről a kutatás sokáig azt feltételezte, hogy eltérően a Bécsbe vitt kegyképtől, amelyen a Gyermeke Jézus virágot tart a baljában, a pócsi másolaton könyvet tart. Világossá vált, hogy Jézus kezében a pócsi másolaton is virág van. Felmerül továbbá a kérdés, hogy mi a magyarázata az ettől eltérő ábrázolástípusoknak?

A forrásanyag történeti összefüggéseiben, a metszők személyében és fennmaradását illetően szorosan kapcsolódik a műfaj európai hagyományaihoz.² Az ábrázolások jelentős részét Magyarországon, vagy magyarországi megrendelésre dolgozó külföldi mesterek készítették, s a képek egy részének fennmaradását különböző európai gyűjteményeknek köszönhetjük. A forrásanyag egyben betekintést enged a különböző nemzetiségi csoportok, vallási és társadalmi rétegek vizuális kultúrájába.

A Máriapócsához kapcsolódó kisgrafikai ábrázolások legfontosabb ikonográfiai jellemzője, hogy megjelenítik a kultusz középpontját alkotó kegyképet, esetleg annak szűkebb vagy tágabb környezetét, ritkábban a kegyképhez kapcsolódó történelmi események és csodák motívumait,³ ikonográfia vagy a felirat egyértelműen mutatja, hogy a metszet keletkezése, elterjedése és használata szorosan összefügg az adott kegyhellyel.

Kutatástörténeti áttekintés

A máriapócsi kegyképre vonatkozó tudományos érdeklődés gyökerei a sokszorosított grafika különböző műfajaihoz kapcsolódnak. A kezdetek a 19. század első felére nyúlnak vissza, amikor gróf Széchenyi Ferenc összeállította szentképalbumát,⁴ s Jordánszky Elek esztergomi kanonok 1836-ban könyvet jelentetett meg a magyarországi Mária-kegyképekről, s a pócsi kegyképet ábrázoló egészoldalas rézmetszetes illusztrációt közölt.⁵

Az újabb kutatás az 1980-as évek elejétől történeti, néprajzi, irodalmi és művészettörténeti szempontból vizsgálja a kegykép kisgrafikai ábrázolásait. Közülük Bálint Sándor, Knapp Éva, Szilárdfy Zoltán, Tüskés Gábor, Galavics Géza, Puskás Bernadett és Barna Gábor barokk kori búcsújárásra, kultusztörténetre és népi vallásosságra irányuló kutatásai az irányadók.⁶ A kisgrafikai lapok eddig a 17-18. századra korlátozódó időhatárának kiterjesztését indokolja az ábrázolástípusok évszázadokon átívelő hagyományozódásának vizsgálata. Munkám során a korábban ismert mintegy negyven kisgrafikai ábrázolás hatvanötre bővült. Tanulmányomban bemutatom a máriapócsi kegykép kisgrafikai ábrázolásainak mestereit, főbb ábrázolástípusait és a különböző felhasználási formákat.

Történeti összefüggések

A képekkel kapcsolatos történeti események rövid összefoglalását indokolja, hogy azok szoros kapcsolatban állnak a kisgrafikai ábrázolásokkal, illetve megjelennek rajtuk.⁷ A máriapócsi ikont 1675-ben Pap István festette, s Hurta Lőrinc tőle vette meg 6 magyar forintért. A pócsi fatemplom ikonosztázióján elhelyezett, 1696. november 4-e és december 8-a között könnyező kép 1697 márciusáig, az egykori vizsgálat befejezéséig állandó katonai őrizet alatt a templomban maradt, majd I. Lipót Eleonóra császárné kívánságára Bécsbe vitette. Közben a képről több másolat készült. Az eredeti kép 1697.

1. kép: Az Abgetrocknete Thränen és Szerdahelyi Gábor Laureatae Lacrymae címlapelőzéken és emblémáinak összehasonlítása. Katalógus 3. tétel

2. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 4. tétel

3. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 9. tétel

július 4-én érkezett Bécsbe, s megkezdődött nyilvános bécsi kultusza. Először a Maria Stiegen-templomban alapított oltáron helyezték el. 1697. július 7-én a Favoritának nevezett nyári kastély kápolnájából az ágostonrendiek udvari templomába került, majd később visszavitték a Favoritába. Abraham a Santa Clara prédikációinak hatására az 1697. szeptember 11-i zentai csatában aratott törökök feletti győzelmet a könyvező pócsi Máriának tulajdonították. 1697. december 1-én a Stephansdom főoltárán helyezték el az ikont.

1699-ben Telekesy István egri püspök másolatot készítettett a bécsi kegyképről Imreleszky Péterrel, I. Lipót udvari festőjével. 1701. január 9-én I. Lipót császár megbízó levelet adott Mészáros Mátyásnak a pócsi romos templom restaurálására tervezett gyűjtés engedélyezéséről és támogatásáról a Birodalom egész területén. 1705-ben Telekesy István egri püspök elhelyeztette a pócsi kegykép másolatát az egri székesegyház újonnan elkészült Mária-kápolnájában. 1707-ben Pócsott az eredeti kép helyén is másolatot helyeztek el. Ez a második pócsi ikon 1715-ben köny-

nyezett, az eseményt ugyancsak kivizsgálták. 1731-ben megkezdődött a máriapócsi kegytemplom építése. 1749-től a templomot már használták, de csak 1752-ben szentelték fel. A templom melletti bazilita kolostor felépítése 1749-től 1756-ig tartott. 1747-ben, 1772-ben és 1797-ben megünnepelték a pócsi Mária-kép Bécsbe érkezésének 50, 75, illetve 100 éves jubileumát.

Metszők

Az ábrázolások technikáját vizsgálva a képek túlnyomó többsége rézmetszet, s a mintegy hatvan grafika között mindössze öt fametszet találunk. A 19. században találkozunk acélmetszettel és színes litográfiával, a 20. század elején színes nyomatokkal is.

A mesterek meghatározásában nagy segítséget nyújt a szignálás; a metszetek mintegy fele szignált. A név szerint ismert mesterek többsége egy-egy lappal képviselteti magát, s csak ritkán fordul elő, hogy egy mester többször is megmetszette a témát. Ilyen eset Gottfried Prixner két, 1800 körül készült, ikonográfiajukban megegyező, de méretében lényegesen eltérő metszete a máriapócsi kegyképről a zarándoktemplommal (kat. 40–41, 9. kép). Előfordul az is, hogy egy rézlapot több műben is felhasználtak. Így például Johann Frank von Langgraffen metszete, amely megjelent először Pázmány Péter 1701-es Imádságos könyvében, majd az 1738-ban kiadott Magna Hungarorum Domina című összeállításában (kat. 11).

A jelenleg ismert legkorábbi ábrázolást Padre Vincenzo Maria Coronelli (1650–1718) és Giovanni Paolo Finazzi itáliai metszők készítették 1697-ben röplap formájában.⁸ A metszetet a velencei köztársaság térképésze, a föld- és égglobuszairól Európa-szerte híres mester, Coronelli 1697-es Teatro delle città e porti principali dell'Europa című művében is felhasználta (kat. 1).

A kegyképet a 17. században ábrázoló külföldi metszők között, az augsburgi metsző, műkereskedő, kiadó, később bécsi császári udvari metsző, idősebb Johann Andreas Pfeffel (1674–1748) a következő.⁹ A magyarországi megbízásokat¹⁰ is teljesítő mester Gr. Batthyány Boldizsár tézislapján a zentai csatával összefüggésben ábrázolta a pócsi kegyképet 1698-ban (kat. 6).

A 18. századi metszők közül a címlapokat és allegorikus jeleneteket készítő bécsi rézmetsző, a már említett Johann Frank von Langgraffen¹¹ Pázmány Péter 1701-ben megjelent Imádságos könyvében két lapon is ábrázolta a kegyképet: először a 143. folián Altorjai Apor János címerével, másodsor az utolsó számozott oldat után köve a kolozsvári kegyképpel együtt (kat. 11–12).

Joannes Florianus Koller 1702-ben Nagyszombatban megjelent, Historia universalis ab origine mundi című történeti művében a főként épületlátványokat, térképeket és portrékat metsző bécsi mesterek, Johann Jacob Hoffman és Johann Jacob Hermundt¹² címlapelőzőkén találkozunk a máriapócsi kegykép ábrázolásával (kat. 3, 1. kép).

A bécsi metszők közül, a Johann Andreas Pfeffel is együttműködő, számos könyvillusztráció, szentábrázolás és társulái lap készítőjeként ismert, Franz Ambros Dietel (1682–1730/37)¹³ is megmetszette a kegyképet 1720 körül, imalap formájában (kat. 14).

Ugyancsak a kolozsvári kegyképpel együtt ábrázolta a máriapócsi képet az augsburgi származású, 1720-tól bécsi császári udvari metsző, Elias Schaffhauser (1684–1738).¹⁴ A számos portrét, városlátványt és könyvillusztrációt metsző mester a nagyszombati egyetemi nyomdában kiadott metszet hátoldalán Xavéri Szent Ferencet ábrázolta, de fennmaradt példány üres hátlappal is (kat. 16).

A Diétel-tanítvány bécsi Johann Asner (?–1748)¹⁵ számos szentképet készített; a máriapócsi kegyképet ábrázoló metszete 1730 körülre datálható (kat. 17). Több lap képviseli az anyagban a számos magyarországi megbízást teljesítő, főként portrékat, bibliai és szentek életéből vett jeleneteket ábrázoló bécsi metszőt, Franz Leopold Schmit(t)ert (1703–1761),¹⁶ aki 1740 körül Joseph Neckh után ábrázolta a máriapócsi kegyképet, alatta végveszélyben lévő csoportjával, a háttérben Bécs vedutájával (kat. 20). A mester az 1746-ban Bécsben megjelent, Gründliche und Ausführliche Beschreibung der wunderthätigen Bildnis des weinenden Muttergottes von Pötsch című könyv címlapelőzékeként újra megmetszette a kegyképet (kat. 23). Ugyancsak 1740 körülre datálható a számos bibliai jelenetet és magánáhitatra szánt devóciós képet készítő bécsi mesterek, Joseph Sebastian és Johann Baptist Klauber metszete a máriapócsi kegyképről (kat. 21).

A 18. század második felében Pozsonyban működő, portrékat, térképeket és látképeket metsző Zeller Sebestyén¹⁷ Bécs látképeivel ábrázolta a máriapócsi kegyképet az 1748-ban Pozsonyban megjelent Scala Jacobi, sive Liber Precum Piarum című imádságos könyv illusztrációjaként (kat. 25).

A Prágában és Nagyszombatban 1728–44 között aktív Joseph Jäger¹⁸ a Regnum Marianum allegóriáját ábrázolta Magyarország és Erdély címerével, a máriapócsi és a kolozsvári kegyképpel együtt (kat. 26). A szentábrázolásokat, családi címereket, portrékat és szentképeket metsző mester híven követte Johann Frank von Langgraffen és Elias Schaffhauser említett kompozícióját. Anton vagy Karl Birckart¹⁹ prágai metsző 1765-ben kéziratos imádságoskönyvbe kötött rézmetszeten ábrázolta a kegyképet Bécs látképeivel (kat. 27, 6. kép).

A hazai mesterek közül a pozsonyi születésű, Budán működő Binder János Fülöp (1735/36–1811)²⁰ két, egymás utáni évben készített rézmetszeten ábrázolta a máriapócsi kegyképet, illetve annak esztergomi másolatát: az 1765-ben készített, címlapelőzékként alkalmazott egyik metszet méretében és ikonográfiai részleteiben is eltér az 1766-ban ugyancsak címlapelőzők funkciójában megjelenő másik metszettől (kat. 28–29).

A 18. század második felének bécsi metszői közül Franz Feulner és Franz As(s)ner (1742–1810)²¹ metszette meg a képet (kat. 31, 34). Az osztrák rajzoló és rézmetsző, 1781-től Egerben rajztanárként, 1787–93 között Budán működő Anton Tischler (Antal) (1721–1780)²² 1777-ben Egerben metszette négyoldalas imalapját, mely a kegykép egri másolatát ábrázolja (kat. 35).

A lengyel származású, 1790-ben Bécsben, 1796-ban Pozsonyban és 1802-től Pesten működő Gottfried Prixner (1746 körül–1819)²³ Pesten készítette a máriapócsi kegyképet a zarándoktemplommal együtt ábrázoló, fentebb említett két metszetét (kat. 40–41, 9. kép).

Jordánszky Elek Magyar Országban, 's az ahoz tartozó Rézszekben lévő bődögságos Szűz Mária kegyelem' Képeinek rövid leírása című, 1836-ban Pozsonyban megjelent művének illusztrációit a bécsi rézmetsző, Dorneck készítette, aki egyaránt ábrázolta a máriapócsi kegyképet és annak tótkisfalui másolatát (kat. 49–50).²⁴

A 19. századi lapok közül többnek nem a metszőjét, hanem a kiadóját ismerjük. A pozsonyi könyvkötő és könyvkiadó, Bucsánszky Alajos (1802–1883) a kegyképet Dorneck metszetéhez közel álló módon ábrázoló szentképeket adott ki, magyar és német nyelvű szöveggel (kat. 47–48, 55–56; 14–15, 19–20. kép).²⁵ A magyarországi ruszinok számára több görög katolikus hetilapot kiadó Bagó Márton budai nyomdász imalapot adott ki 1863-ban, amely a máriapócsi kegyképet a zarándoktemplommal ábrázolja (kat. 58, 22. kép).²⁶

A név szerint ismert metszők számbavétele azt mutatja, hogy a máriapócsi kegykép 17–19. századi grafikai ábrázolásainak mintegy felét ismert hazai és külföldi mesterek készítették. A vizsgálat több új, eddig ismeretlen ábrázolással gazdagította ezeket a metszőknek a tevékenységét. Megállapítható az is, hogy a szignált metszetek alkotják az anyag legkvalitásosabb részét, s a másodlagos felhasználás, illetve az újrametszett változatok tanúsítják hosszú utóéletüket.

Ikonográfia

Az ikonográfiai elemzés során fő motívumaik szerint rendeztem el a metszeteket. Ez a csoportosítás lehetőséget ad nem csupán az összetartozó ábrázolástípusok együttes bemutatására, hanem az ikonográfia korszakonkénti változásainak vagy több korszakon átívelő állandóságának megfigyelésére is.

A legkorábbi metszeteken a zentai csatához kapcsolódóan jelenik meg a kegykép. Az 1697-es itáliai röplapon a madártávlatból ábrázolt ostromtábor felett a lap bal felső sarkában két angyal tartja, felette szalagon „AVXILVM CHRISTIANORVM” felirat olvasható (kat. 1). Gr. Batthyány Boldizsár 1698-ban készült tézislapján lerombolt török sátor és a zentai csatátér felett felhőkön erényeket szimbolizáló nőalakok által vezetett, négy lóval vontatott diadalszekéren két sas tartja a kegyképet (kat. 6). Egy ugyancsak 1698-ra datálható rézmetszeten az ellenségtől zsákmányolt fegyverek és két, csőrében győzelmi palmaágat tartó sas karmaiban tartott lapon madártávlatból ábrázolt zentai csatátér felett babérkoszorúban, török zászlók között jelenik meg (kat. 7). A Mária-kegyképek ábrázolása hadi eseményekkel összefüggésben széles körben elterjedt gyakorlatnak számított a 15. századtól kezdve.²⁷

Még ugyancsak 1698-ban négy további ábrázolástípus született. Az elsőt a bécsi „Maria Stiegen” templom előtt elhelyezett oltáron áll a kegykép, a mennyből az Atyaisten tekint le rá (kat. 2). A másodikon a kegykép önmagában, keret, angyalok és egyéb motívumok nélkül jelenik meg (kat. 4, 2. kép). A harmadikon egy-egy angyallal közrefogott, virágfüzérékkel díszített oltárpítményen ovális keretben látjuk (kat. 8). A negyedikon babérágakkal díszített ovális keretben helyezték el (kat. 10). Ezek a típusok egyediek, mivel a továbbiakban nem találtak követésre.

Az először Szerdahelyi Gábor Laureatae Lacrymae című, 1698-ban Grazban megjelent liber gradualisában, majd Joannes Florianus Koller Historia Universalis és Timon Sámul Celebrionem Hungariae című 1702-ben Nagyszombatban kiadott könyvében címlapelőzékként alkalmazott metszet külön figyelmet érdemel. Ezen hadi tróféákkal török és magyar zászlókkal, fegyverekkel közrefogott babérkoszorúban jelenik meg a kegykép (kat. 3, 1. kép). Az ábrázolás különlegességét az adja, hogy a babérkoszorún elhelyezett négy ovális medallionban egy-egy Mária-embléma található. A bal felső igazgyöngyagylót, a jobb felső szökőkutat, a bal alsó tájat esőben és a jobb alsó kertet öntöző puttót ábrázol. Mind a négy embléma megjelent az Abgetrocknete Thränen emblémái között is.²⁸ További közös vonás az Abgetrocknete Thränen harminchat emblémájával, hogy az emblémákat keretező koszorú is jelentéssel bír. Az Abgetrocknete Thränen emblémái tölgyfakoszorúban jelennek meg, a címlapelőzők négy emblémájának keretezése az adott emblémához kapcsolódik: a Mária szüzességét jelképező igazgyöngyös emblémát gyöngyös koszorú, a Máriát, mint élő vizek kútját jelképező szökőkút emblémáját babérkoszorú, a Mária termékenységét szimbolizáló eső áztatta táj képét kalászfonat, s a Máriát mint kertet jelképező, kertet öntöző puttó emblémáját virágkoszorú öve-

zi. A négy év eltéréssel, három különböző műben megjelent metszet esetében a rézlap vagy a levonatok terjedésével kell számolnunk jezsuita kapcsolatok révén. Feltételezhető, hogy a rézlap az 1697-ben Grázban bölcseletet előadó, majd később Nagyszombatban és Bécsben a polemikát magyarázó Szerdahelyi Gábor révén jutott Grázból Nagyszombatba.²⁹

1700 körülre tehető annak az ábrázolástípusnak a keletkezése, amely téglalap alakú keretben, felül félköríves lezárással ábrázolja a kegyképet. A félköríves lezárás és a téglalap felső sarkai között egy-egy puttó jelenik meg, ami a 18. század második felében virágra redukálódik vagy teljesen eltűnik. Ez a típus másfél évszázadon keresztül, egészen 1850 körülig folyamatosan érvényesült (kat. 5, 9, 12, 14, 15, 28–29, 35–38, 51–53; 3, 8, 16–17. kép).

Pázmány Péter 1701-es Imádságos könyvében tűnik fel az első metszet, amely a Regnum Marianum allegóriáját együtt ábrázolja Magyarországot és Erdély címerével, valamint az angyalok tartotta koronával ékesített máriapócsi és kolozsvári kegyképpel (kat. 11, 16, 26). Ez az ábrázolástípus mintegy fél évszázadon keresztül három ismert mester metszetén is előfordul, s előképként szolgált egy 18. század közepére datálható, ma a Magyar Nemzeti Galériában őrzött olajképhez.³⁰

Egy 1715 körül megjelent atlasz Magyarország-térképén a jobb felső sarokban látható a kegykép, előtte hódoló nemes alakjával (kat. 13). A kegyképnek további térképes ábrázolása nem ismert.

1730-tól kezdve mintegy ötven éven keresztül számos metszet képviseli azt az ábrázolástípust, amelyen a keretes kegyképet angyalok és puttók tartják, vagy veszik körbe (kat. 17, 21, 23, 24, 34). A kép mellett néhol bőségszaruk, virágkoszorúk vagy a kegykép fölé tartott korona gazdagítja a kompozíciót. A téglalap alakú keretet egy esetben rokokó, egy másik esetben ovális keret váltja fel (kat. 21, 24). Ez utóbbi metszet 1747-ben, a pócsi kegykép Bécsbe vitelének ötvenedik évfordulója alkalmából rendezett jubileumi ünnepség alkalmából készült.

Thomas Ertl Austria Mariana című 1735-ös művének kihajtható címlapelőzékén Bécs templomai fölött sasok tartják a különböző bécsi kegyképeket, melyek közül méretében is kiemelkedik a pócsi (kat. 18, 4. kép). 1740 körülre datálható az a metszet, amelyen az ovális keretben, baldachin alatt ábrázolt kegyképet egy sas tartja a hátán. Alul végveszélyben lévő csoportja imádkozik a képhez, a háttérben Bécs vedutája (kat. 20). A két utóbbi ábrázolástípus követők nélkül maradt.

Feltételezően ugyancsak a máriapócsi kegyképet ábrázolja a Marianischer Pilgram című, Pozsonyban 1737-ben megjelent magyarországi Mária-kegyhelyeket bemutató könyv címlapdíszeként alkalmazott fametszet. Ezen a Hodigitria típusú Madonnát a Gyermek Jézussal sugárkoszorúban, felhők között látjuk (kat. 19, 5. kép). Csak feltételezhetjük, hogy a fametszet a máriapócsi kegyképet ábrázolja, mivel – noha megjelennek a jellegzetes spiráldíszek Mária glóriájában – a Gyermek Jézus kezében a virág nem vehető ki egyértelműen.

1740 és 1765 között három metszeten tűnik fel a pócsi ikon Bécs látképével (kat. 22, 25, 27; 6. kép). A legkorábbin az angyalok tartotta, téglalap alakú keretbe foglalt kegykép alatt a veduta előterében egy nemes házaspár térden állva imádkozik a képhez. Zeller Sebestyén 1748-as metszetén két puttó ovális keretben tartja a kegyképet Bécs látképe felett. Ezt az ábrázolást követi Birckhart 1765-ös metszete, amelyen a kegykép motívuma még hangsúlyosabb, s a veduta szinte eltűnik.

Egyedi ábrázolást mutat az a 18. század első felében készült rézmetszet, amelyen az ovális keretbe foglalt kegyképet mikrofotikus betűornamentika keretezi (kat. 30).

Önálló csoportot alkot az a metszetsorozat, amelyen a baldachinos keretbe foglalt, angyalokkal és puttókkal körülvett kegykép alatt az 1750 körül már álló máriapócsi templom jelenik meg az odaérkező zarándokokkal (kat. 31–33, 39–44, 55, 57–58; 7, 9–11, 19, 21–22. kép). A prototípus feltehetően Franz Feninger 1750 körül készült metszete volt. Ez az ábrázolás ki egészül a templom mögötti hegyen jobboldalt látható, megfeneklett Noé bárkájával. Ezt a sémát követi egy ismertetlen metsző műve, melyen a bárkán kívül feltűnik a templomhoz kapcsolódó rendház négyszögletes épülete. A későbbi metszeten a bárka eltűnik, s a templomot hol önmagában, hol a rendházépülettel együtt ábrázolják. Ez a típus a 18. század közepétől egészen a 19. század második feléig virágzik, utolsó ismert példánya Bagó Márton budai nyomdájából került ki 1863-ban.

A 19. század első felében két új típus jelenik meg, amely valószínűleg a kegykép borításának, vagy egyszerűen tévedésnek tudható be. Az egyik a római Santa Maria Maggiore kegykép ábrázolása alatt „A Pócsi boldogságos Szűz” feliratot olvassuk (kat. 46, 13. kép). A másodikon egy Hodigitria típusú Mária-kép alatt jelenik meg a pócsi kegyképre vonatkozó felirat (kat. 47–49, 14–15. kép). Ezt a típust a Bucsánszky Alajos nyomdájából 1828 körül kikerült szentképek és Jordánszky Elek 1836-ban megjelent könyvének ábrázolásai terjesztették. A Bucsánszky- és Dorneck-féle metszeten egyaránt feltűnik Mária jobb válla felett egy ósláv felirat, melynek olvasata eddig kétséges volt:³¹ *СЮ ИКОНОУ НАПИСА МИХАИЛЪ ИЕРОМОНАХЪ ВЪ МОНАСТИРѢ ГРАБОВЦѢ ВЪ ЛѢТА: 1742.* Puskás Bernadett korábbi olvasata szerint az ikont Michail szerzetes pap festette a pócsi kolostorban 1742-ben. A felirat pontosabb olvasata szerint a metszet a grábóci szerb ortodox kolostor egyik ikonja után készült, melyet Michail szerzetes pap festett 1742-ben.³² Az ábrázolást még rejtélyesebbé teszi, hogy a pócsi kegykép tótkisfalui másolatát Dorneck helyesen ábrázolta Jordánszky művében (kat. 50).

A grábóci kolostor irataiban kétszer találunk említést egy Michail nevű papról a 18. század első felében.³³ Az évkönyv először 1711-ben említi Michail ieromonachot, amikor a szerzetesek visszaköltöznek a sistováci kolostorból Grábócra.³⁴ A következő évben Prokopie igumen és Michail ieromonach vezetésével megkezdődött a kurucok által felégetett régi templom helyreállítása: „Ebben az évben saját erejükkel két papi lakhelyet is készítettek. Két faházat építettek és a keleti oldalon szőlőt is telepítettek. 1744-ben meghalt Prokopie igumen és Michail ieromonach követte az előjáróságban.”³⁵

Michail szerzetes pap személyének azonosításához közelebb jutunk egy 1738-as igumeni levél kapcsán: „Új ikonokat rendeltek, s a festőt egy évre szerződttették. Azonban ez csak segéd volt. A püspök ezt megértette, s nem vele festették az ikonostázt. A grábóciak ezt megértették, mégis ott tartották, hogy nekik kisebb ikonokat fessen és tanítson egy Michail nevű papot ikonfestésre.”³⁶ A Dorneck-metszet előképeként szolgáló, mára elveszett grábóci ikont feltételezhetően az 1738-as levélben említett Michail szerzetes pap festette 1742-ben.

A grábóci ikont mint máriapócsi kegyképet ábrázolja az a két Bagó Márton nyomdájában, 1863-ban készült imalap, amelyen a kép alatt a máriapócsi templom jelenik meg az odaérkező zarándokokkal (kat. 55, 58; 19, 22. kép).

Egy 1849-es német nyelvű imalap minden korábbi ábrázolástól eltérő módon mutatja a kegyképet (kat. 54, 18. kép). Egy karcsú oszlopokra támaszkodó számráthív alatt felhőkben, keret nélkül látjuk, alatta egy stilizált háromhajós templomba igyekvő zarándokokkal, a háttérben fenyőerdővel. A linzi

Glaser-nyomdában készült romantikus metszet nem törekszik a pócsi templom hű ábrázolására, s nem is talált követőkre.

A 20. század első felében készült szentképek sémája többnyire azonos: az angyalok tartotta baldachinos sátorban megjelenő négyzetes keretezésű kegykép alatt a kegytemplom és a rendház látható (kat. 59–65; 23–27. kép).

A kegykép kisgrafikai ábrázolásainak számbavétele során összesen kilenc különböző típussal találkoztunk. Ezek többsége két-három metszettel képviseltette magát, s nem alakult ki ikonográfiai hagyománya, kisebb része azonban fél vagy akár másfél évszázadon keresztül is fennmaradt.

Az ikonográfia jelentés- és funkcióváltozásait összegezve megállapíthatjuk, hogy a kegykép a 17. század végén törökellenes palladium szerepet töltött be Bécs illetve a Habsburg ház védelmére és allegorikus–emblemikus kontextusba került, amit az Abgetrocknete Thronen emblémái is igazolnak. A század első felében politikai vonatkozások is megjelennek a kisgrafikai ábrázolásokon Magyarország és Erdély egyesítésével kapcsolatban. A 18. század második felében megfigyelhető Máriapócs nemzeti kultusz helyévé válása a lokális vonatkozású motívumok (templom és rendház) megjelenésével. A 19. század első felében észlelt két eltérő ikonográfiai típus felhívja a figyelmet a felcserélhetőségre. Az ábrázolások évszázadokon átívelő, állandó jellemzője a devóciós szerep és a nemzetek fölöttiség.

Használat

Amint korábban láttuk, a máriapócsi kegykép kisgrafikai ábrázolásai többféle funkciót töltöttek be. A képeket kiadványokban leggyakrabban címlapelőzékként vagy címlapképként, ritkábban belső illusztrációként használták. Külön csoportot alkotnak az egylapos ábrázolások, amelyek rölapok, szentképek, tézislapok, imalapok és társulati lapok egész első oldalát betöltik, illetve amelyeket a lap közepén elhelyezve hosszabb szöveg vesz körül.

A metszetek elterjedésére és használóira következtethetünk az ábrázolások funkciójából, kvalitásából és feliratának nyelvéből. A 17. század végén egy olasz, négy német, három latin és egy háromnyelvű (német–magyar–szlovák) metszet ismert. A 18. század első felében dominálnak a német nyelvű kisgrafikai ábrázolások; ebből az időből tíz német mellett öt latin feliratú kép maradt fenn, s magyar szövegű metszet nem ismert. A 18. század második feléből latin feliratú metszetek maradtak fenn a legnagyobb számban, de három német, két magyar és egy kétnyelvű (magyar–latin) kép is ismert. A 19. század első felében a magyar nyelvű ábrázolások dominálnak hét fennmaradt emlékekkel, az öt német és az egy latin nyelvűvel szemben. A 19. század második és a 20. század első feléből kizárólag magyar feliratú metszeteket ismerünk. Az összetettebb ikonográfiát felvonultató, magas színvonalú könyv-illusztrációk és az egylapos nyomtatványok előkelő rétegek számára készültek, míg a fametszetek, a csak a kegyképet ábrázoló szentképek és imalapok bizonyosan a szélesebb rétegek devóciós igényeit szolgálták elsősorban. Az ábrázolások tanúsítják, hogy a kegykép tisztelete elterjedt nemcsak a görög és római katolikus, hanem a szerb ortodox vallásúak körében is.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a magyarországi Mária-kegyképek körül a máriapócsi ikon kisgrafikai ábrázolásainak az ikonográfiája az egyik legváltozatosabb. Jól megfigyelhető az ikonográfia fokozatos elsekélyesedése, ellaposodása párhuzamosan a képek használatának popularizálódásával, amit a feliratok nyelvének időbeli alakulása is igazol. A 19. század első

4. kép: Bécs templomai fölött sasok tartják a kegyképeket, köztük méreteivel is kiemelkedik a máriapócsi kegykép. Katalógus 18. tétel

5. kép: A máriapócsi (?) kegykép. Katalógus 19. tétel

felében megjelent két ikonográfiailag eltérő típus valószínűleg a kegykép borításának, vagy egyszerű tévedésnek tudható be.

Jegyzetek

- 1 Ezúton köszönöm Knapp Évának és Tüskés Gábornak a sokszorosított kisgrafikai kegyképpábrázolásokat tartalmazó katalógusuk megjelenését követő gyűjtésük eddig közöletlen darabjainak rendelkezésemre bocsátását. Vö. SZILÁRDFY Zoltán–TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: *Barokk kori kisgrafikai ábrázolások magyarországi búcsújáróhelyekről*. Budapest, 1987.
- 2 SZILÁRDFY–TÜSKÉS–KNAPP, 1987. 7.
- 3 SZILÁRDFY–TÜSKÉS–KNAPP, 1987. 7.
- 4 Országos Széchényi Könyvtár, 600926. Ld. KNAPP Éva: *Egy Szent Lászlót ábrázoló 18. századi tézislap ikonográfiai meghatározásához*. In: *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*. Piliscsaba, 2007. 163. 3. lji; KNAPP

6. kép: Birckart: A máriapócsi kegykép Bécs látképével. Katalógus 27. tétel

7. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 32. tétel

Éva: Szent Imre? Szent László? II. Lajos? IV. Ferdinánd? Egy „befezetlen” tézislap ikonográfiai meghatározásához. In: *Művészettörténeti Értesítő* LVI.2007. 289, 3. lj.

- 5 JORDÁNSZKY Elek: *Magyarországban, 's az ahoz tartozó Részekben lévő boldogságos Szűz Mária kegyelem' Képeinek rövid leírása*. Pósonban 1836.
- 6 SZILÁRDFY Zoltán: *Magyar barokk szentképek*. In: *Művészettörténeti Értesítő* 1981, 2. sz. 114–135; SZILÁRDFY Zoltán: *Barokk szentképek Magyarországon*. Budapest, 1984; SZILÁRDFY–TÜSKÉS–KNAPP, 1987; TÜSKÉS Gábor: *Búcsújárás a barokk kori Magyarországon*. Budapest, 1993. 28, 78–80, 95, 171, 222–223, 302, 382; BÁLINT Sándor–BARNA Gábor: *Búcsújáró magyarok*. Budapest, 1994; SZILÁRDFY Zoltán: *A magyarországi kegyképek és –szobrok tipológiája és jelentése*. Budapest, 1994. 20; PUSKÁS Bernadett: *A Máriapócsi kegytemplom és bazilita kolostor*. In: *Művészettörténeti Értesítő* XLIV.1995. 3–4. sz. 169–191;

KNAPP Éva: „Abgetrocknete Thränen” A pócsi Mária-ikon bécsi kultuszának elemei 1698-ban. In: *Máriapócs 1696 Nyíregyháza 1996. Történelmi konferencia a máriapócsi Istenszülő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára*. 1996. november 4–6. Nyíregyháza, 1996. 61–77; SZILÁRDFY Zoltán: *Ikonográfia – kultusztörténet*. Budapest, 2003. 124–127; KNAPP Éva–TÜSKÉS Gábor: *Populáris grafika a 17–18. században*. Budapest, 2004. 83–100.

- 7 Részletes történeti elemzést lásd: SZILÁRDFY, 1994; PUSKÁS, 1995; *Máriapócs 1696 Nyíregyháza 1996 Történelmi konferencia a máriapócsi Istenszülő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára*. 1996. november 4–6. Nyíregyháza 1996.
- 8 Vincenzo Maria Coronelliről lásd: THIEME, Ulrich–BECKER, Felix hrsg. von: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*. Leipzig, 1907–1950. VII. 449; *Un intellettuale europeo e il suo universo: Vincenzo Coronelli (1650–1718)*. A cura di Maria Gioia TAVONI. Bologna, 1999. Giovanni Paolo Finazziról lásd: THIEME–BECKER. XI. 572.
- 9 Johann Andrea Pfeffelről lásd: THIEME–BECKER. XXVI. 525; ERBEN, Dietrich: *Augsburg als Verlagsort von Architekturpublikationen im 17. und 18. Jahrhundert*. Wiesbaden, 1997; KNAPP Éva: „Gyönyörű volt szál alakja”, *Szent István király ikonográfiája a sokszorosított grafikában a XV. századtól a XIX. század közepéig*. Budapest, 2001. kat. 77–80; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 163.
- 10 Karner Egyed főpát megbízására 1701-ben jubileumi emléklapot készít Pannonhalma alapításának 700. évfordulójára. Szent Gellért szentkép az Országos Széchényi Könyvtár Aprónyomtatvány tárában.
- 11 Johann Frank von Langgraffenről lásd: THIEME–BECKER. XII. 351; KNAPP, 2001. kat. 72–73.
- 12 Johann Jacob Hoffmanról lásd: KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 97, 219. Johann Jacob Hermundtról lásd: THIEME–BECKER. XVI. 515; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 97.
- 13 Franz Ambros Dieltelről lásd: THIEME–BECKER. IX. 253; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 162.
- 14 Elias Schaffhauserről lásd: THIEME–BECKER. XXIX. 562; TÜSKÉS, 1993. 382; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 162.
- 15 Johann Asnerről lásd: THIEME–BECKER. II. 184.
- 16 Franz Leopold Schmittnerrel lásd: THIEME–BECKER. XXX. 174; KNAPP, 2001. kat. 103; TÜSKÉS–KNAPP, 2001. 99; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 160, 162–163, 176.
- 17 Zeller Sebestyénről lásd: RÓZSA György: *Grafikatörténeti tanulmányok. Fejezetek a magyar vonatkozású grafikai ábrázolások múltjából*. Budapest, 1998. 25–59; KNAPP, 2001. kat. 97; TÜSKÉS–KNAPP, 2001. 34, 246; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 162.
- 18 Joseph Jägerről lásd: THIEME–BECKER. XVIII. 333; TÜSKÉS, 1993. 382; KNAPP, 2001. kat. 94; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 135, 192.
- 19 Birckarttról lásd: THIEME–BECKER. IV. 50–51.
- 20 Binder János Fülöpről lásd: TÜSKÉS, 1993. 137; RÓZSA, 1998, 61–135; KNAPP, 2001. kat. 107, 109–110, 116, 122, 124, 135, 141, 148, 150–151; TÜSKÉS–KNAPP, 2001. 33, 246; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 136, 138, 162, 193.
- 21 Franz Feningerről lásd: THIEME–BECKER. XI. 387. Franz Asnerről lásd: THIEME–BECKER. II. 184.
- 22 Anton Tyslerről lásd: THIEME–BECKER. XXXIII. 215; KNAPP, 2001. kat. 112.
- 23 Gottfried Prixnerről lásd: THIEME–BECKER. XXVII. 409; KNAPP, 2001. kat. 169, 171.

- 24 Dorneckről lásd: KNAPP, 2001. kat. 189, 194, 196–197; TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: *Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században*. Budapest, 2001. 373–376.
- 25 Bucsánszky Alajosról lásd: TÜSKÉS, 1993. 82; KNAPP, 2001. kat. 232–234; TÜSKÉS–KNAPP, 2001. 378–379; KOVÁCS I. Gábor: *Kis magyar kalendáriumtörténet 1880-ig*. Budapest, 2003; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 224.
- 26 Bagó Mártonról lásd: BORSA Gedeon: *A csízio kiadás-története*. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*. 1976–1977. 307–378.
- 27 SCHREINER, Klaus: *Maria – Schild und Schutz der Christenheit*. In: Hrsg. von Leo ANDERGASSEN: *Am Anfang war das Auge*. Kunsthistorische Tagung anlässlich des 100jährigen Bestehens des Diözesanmuseums Hofburg Brixen. Brixen, 2004. 13–54.
- 28 KNAPP, 1996. 72; KNAPP–TÜSKÉS, 2004. 96–97.
- 29 Scriptores Provinciae Austriae Societatis Jesu. Collectionis Scriptorum ejusdem Societatis Universae. Tomus primus, Viennae, Typis Congregationis Mechitharisticae, 1855, 353–354.
- 30 Régi Magyar Gyűjtemény, ltsz.: 86.15.M.
- 31 PUSKÁS, 1995, 187, 13. lj.
- 32 Köszönöm Tóth Péter segítségét az ószláv felirat olvasásában és fordításában. „Ezt az ikont festette Michail szerzetes pap Grábóc kolostorában 1742. [évben].”
- 33 Köszönöm Vukovits Koszta segítségét a grábóci iratok olvasásában és fordításában.
- 34 Красић, В.: *Манастир Грабовац у Будимској епархији, Летопис Матице српске*, 126. Нови Сад, 1881. 25.
- 35 Красић, 1881. 29.
- 36 ДАВИДОВ, Д.: *Иконе српских цркава у Мађарској*. Нови Сад, 1973. 33.

Katalógus

A máriapócsi kegykép kisgrafikai ábrázolásainak katalógusa hatvanöt tétel részletes leírását nyújtja kronológiai sorrendben a XVII. század végétől a XX. század elejéig. A katalógusban szerepel a teljesség igénye nélkül a máriapócsi kegykép egri, esztergomi és kistótfalui másolatainak néhány kisgrafikai ábrázolása. A katalógustételek élén tételszámok állnak. Ezt követi az adott ábrázolás „modern” címe. Ez alatt a mű teljes címfelirata található az áhitati jellegű szövegek nélkül. Mindig új sorban közöljük a megjelenési formát, a keletkezési időt, az előállítási technikát, a szignálás helyét és a szignálást, valamint a méretet. Ugyancsak külön sorban megadjuk a műre vonatkozó irodalmat rövidítve. Ezt követik a forrás és legvégül a mű előfordulási helyei, esetleges további jelzettek együtt.

1. Vincenzo Maria Coronelli – Giovanni Paolo Finazzi: A zentai csata a máriapócsi kegyképpel. Vero Disegno et rappresentazione della battaglia seguita in Ungheria Venuto da Vienna. Röplap. 1697. Rézmetszet. Coronelli, Vincenzo Maria – Finazzi, Giovanni Paolo Lemez méret: 237×317 mm. Röplap: 420×330 mm. Galavics Géza: *Kössünk kardot az pogány ellen. Török háborúk és képzőművészet*. Budapest 1986, 121, 60. kép; Szalai Béla–Szántai Lajos: *Magyar várak, városok, falvak metszeteiken 1515–1800, II. A történelmi Magyarország*. Budapest 2006, II, 156, 80. tábla.

8. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 37. tétel

9. kép: Gottfried Prixner: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 40. tétel

Szántai Lajos gyűjteménye; Magyar Történelmi Képcsarnok. További megjelenés: Coronelli, Vincenzo Maria, *Teatro delle città e porti principali dell'Europa*, Venetia, 1697.

2. A máriapócsi kegykép a tiszteletére a Maria Stiegen-templomban alapított oltáron. Altar bei Unser Lieben Frauen Stiegen in Wien Zur verehrung der wunderthätigen Bildnis aussgericht. Kihajtható címlapelőzők. 1698. Rézmetszet. Lemez méret: 327×191 mm.

Knapp 1996, 74; Knapp, Éva–Tüskés, Gábor: „Abgetrocknete Thränen” Elemente in der Wiener Verehrung des marianischen Gnadenbildes von Pötsch im Jahre 1698. *Bayerisches Jahrbuch für Volkskunde* 1998, 93–104, 94, 1. kép; Knapp–Tüskés 2004, 85, 37. kép.

10. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 42. tétel

11. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 43. tétel

Abgetrocknete Thränen. Das ist: Von der Wunderthätigen Zäher-triEFFenden Bildnus der Gnaden-reichen Gottes-Gebähreein so zu Pötsch in Ober-Ungarn Anno 1696. den 4. Monats-Tag Novembris an beeden Augen zu weinen anfangen und folglich... biss 8. December geweinet, Nürnberg und Franckfurt Anno 1698.

ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest, Bar. 02171.

3. (1. kép) Johann Jacob Hoffmann és Johann Jacob Hermundt: A máriapócsi kegykép.

O lacrymae manate, Deo date flumina, nostras Ut Lauros undis irriget ille Sacris. Sic Metamorphosos im veram monstrabimus, orta Dum Sacra ex una Virgine Laurus erit. Címlapelőzék.

1698.

Rézmetset.

J.b.l.: Hoffmann et Hermundt fecerunt Viennae

Lapméret: 186×138 mm

Szentkép példánya Tibold Attila gyűjteményében, Pannonhalma.

Pataky Dénes: A magyar rézmetszés története. Budapest 1951, 139, 3. kép; Galavics 1986, 121, 61. kép; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 111, 168. kép.

1. Szerdahelyi Gábor: Laureatae Lacrymae, Graz, 1698; 2. Koller, Joannes Florianus: Historia universalis ab origine mundi, Tyrnaviae, Typ. Acad. J. A. Hörmann, 1702; 3. Timon Sámuel: Celebrionem Hungariae, Tyrnaviae, 1702.

2. ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest, RMKII496; 3. Országos Széchényi Könyvtár RMK II. 2140.

4. (2. kép) A máriapócsi kegykép.

Wahre Abbildung der Gnadenreichen Bildniss Unser Lieben Frauen, welche zu Pöötz in der Ungarn derimal mahrhasstig geweinet. Anno 1696. den 4 November zum ersten mahl und folgendts.

Szentkép.

1698 körül.

Rézmetset.

Lapméret: 195×150 mm; körülvágva.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magántulajdon.

5. A máriapócsi kegykép.

Gnaden Bild Maria Pötz bei St Stephan in Wienn.

Szentkép.

1698 körül.

Schreiner 2004, 47, Abb. 11.

Brixen, Hofburg, Diözesanmuseum.

6. Johann Andeas Pfeffel: Károly főherceg és a zentai csata allegóriája a pócsi kegyképpel.

Gr. Batthyány Boldizsár tézislapja a gráci egyetemen.

1698.

Rézmetset.

385×335 mm

Szilárdfy 1981, 20. kép; Szilárdfy 1984, kat. 19; Galavics 1986, 120, 122, 87. kép; Szilárdfy 2003, 124, 261. kép.

Országos Széchényi Könyvtár, 600926, Gr. Széchényi Ferenc szentképalbuma.

7. A máriapócsi kegykép a zentai csatával.

Mater Lachrymarum. Causa nostrae Laetitiae. Victoria ad Zentam 1697.

Szentkép.

1698 (?).

Rézmetset.

Lapméret: 111×69 mm.

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 111, 166. kép; Szilárdfy Zoltán: A török háborúk emléke barokk szentképeken. In: Mikó Árpád–Sinkó Katalin szerk.: Történelem – Kép. Budapest 2000, 356, 19. kép.

Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg, Sammlung Pachinger, Kapsel 1735. Nr. 203.

8. A máriapócsi kegykép.

Wahre Abbildung unser Lieben Frauen Anno 1696 den 4 Novmb zu Böötz in ober Ungaren zum erstem [!] mahl aus beiden augen und underschidlichen Mahlen geweinet ist auff

14. kép: Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép.
Katalógus 47. tétel

15. kép: Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép.
Katalógus 48. tétel

Pataky 1951, 167, 10. kép; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 111, 167. kép; Tüskés–Knapp 2001, 6. kép.

Pázmány Péter: Imádságos könyv, Nagyszombat, 1701, fol. 143.

ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest, RMKI400a.

13. Magyarország térképe a máriapócsi kegykép előtt hódoló nemessel.

Imago B.V. Poetschensis ter lachrimari visa toti nunc Hungariae propitia. Totius Hungariae dei parae devotissimae nova exhibitio geographica.

Térkép.

1710.

Rézmetszet.

Szilárdfy 1996, 164, 6. kép; Szilárdfy 2003, 125, 262–263. kép.

Henricus Scherer: Atlas novus, exhibens orbem terrae, Augsburg, 1710.

Szilárdfy Zoltán tulajdona.

14. Franz Ambros Diemel: A máriapócsi kegykép.

Wahre abbildung des Wunderhätigen Weinenden Gnadenbilds Mariae von Pötz, so von einer Löble. Liebs Versammlung deren sterbenden unter dem Titul Mariae der threnen bey S. Steph. in Wienn sonderbahr verehret wird. Is tan dem Original angerihrt.

Imalap.

1720 körül.

Rézmetszet.

J.j.l. Dieteil sc.

Lemez méret: 125×74 mm

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 112, 171. kép.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

15. A máriapócsi kegykép.

Mariabild so zu Böötzt in ober Ungarn den 4. Nov. Anno 1696 gewinet.

Szentkép.

1720 körül.

Rézmetszet.

Lap méret: 150×96 mm

A széle sérült.

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 112, 172. kép.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

16. Elias Schaffhauser: A Regnum Marianum allegóriája Magyarország és Erdély címerével, a máriapócsi és a kolozsvári kegyképpel.

Szentkép.

1720 körül.

Rézmetszet.

Lemez méret: 122×75 mm

Hátoldalán rézmetszet Xavéri Szent Ferencről El. Schaffhauser sculp. Try. Szignálással.

Szilárdfy 1981, 123; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 115, 184. kép.

Teljes példány: Dubay Miklós gyűjteménye, Budapest. Sérült példány üres hátlappal: Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

17. Johann Asner: A máriapócsi kegykép.

Wahre abbildung des Wunderthätigen Weinenden Gnadenbilds Maria von Pötz.

Szentkép.

1730 körül.

Rézmetszet.

J.j.l. Asner sc.

Lemez méret: 110×64 mm

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 112, 173. kép.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

18. (4. kép) Bécs templomai fölött sasok tartják a kegyképeket, köztük méreteivel is kiemelkedik a máriapócsi kegykép.

Címlapelőzők.

1735.

Rézmetszet.

Lapméret: 271×385 mm.

Lemez méret: 235×364 mm.

Knapp 1996, 73; Knapp–Tüskés 2004, 97.

Thomas Ertl: Austria Mariana, Viennae, 1735, kihajtható címlapelőzők.

ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest, Ac5039

19. (5. kép) A máriapócsi (?) kegykép.

Címlapdísz.

1737.

Fametszet.

41×60 mm.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Marianischer Pilgram deren In dem Königreich Ungarn sich befinden Gnaden-reichen Marianischen Oerthern. Presburg, M. Magd. Royerin 1737.

ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest, Ac5396.

20. Franz Leopold Schmittner: A máriapócsi kegykép, alatta végveszélyben lévők csoportja, háttérben Bécs városával.

Wahre Abbildung des Wunderthätigen Weinenden Gnadenbilds Mariae von Pötsch von einer Löbl. Liebs Versammlung deren sterbenden inner dem Titul Maria der Thränen in der Metropolitan Kirche bey S. Stephan in der Kays. Hautb Residenz Stau Wien Sonderbahr verehret wird.

Társulati lap (?).

1740 körül.

Rézmetszet.

J.b.l. I. Neckh del

J.j.l. F.L. Schmitner sc. Vienna

Lemez méret: 281×175 mm

Lap méret: 290×180 mm; fölragasztva

Szilárdfy 1984, 20. kép; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 113, 177. kép; Szilárdfy 1996, 161; Szilárdfy 2003, 124.

Országos Széchényi Könyvtár, 600 926 V, Gr. Széchényi Ferenc szentképalbuma.

21. Joseph Sebastian és Johann Baptist Klauber: A máriapócsi kegykép.

Wahre Abbildung unser lieben Frauen so 1696. den 4. November zu Böötz in ober Ungarn zum erstenmal aus beyden augen geweinet.

Szentkép.

1740 körül.

Rézmetszet.

J.b.l. C.P.S.C.M.

J.j.l. Klauber Cath. Sc. et exc. A.V.

Lemez méret: 135×70 mm

Lap méret: 150×85 mm

Gugitz, Gustav: Das kleine Andachtsbild in den österreichischen Gnadenstätten in Darstellung, Verbreitung und Brauchtum: nebst einer Ikonographie; ein Beitrag zur Geschichte der Graphik. Wien 1950, 128; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 113, 175. kép.

Dobó István Vármúzeum, Eger – körülvágott példány; Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg, Sammlung Pa-chinger, Kapsel 1735. Nr. 208.

22. Schaur: A máriapócsi kegykép, alatta egy nemes pár térdel, háttérben Bécs városával.

Wahre Abbildung des Wunderthätigen Marianischen Gnaden-Bildes, so zu Pötsch in Ober-Ungarn Ao. 1696. geweinet,

Gnaden Bild in St. Stephans Kirchen am Hoch Altar, welches zu Pötsch in Ober-Ungarn, im Jahr 1696, den 4. November geweinet, 1697. den 6. Juny nach Wien gebracht worden, und allda andächtig verehret wird.

16. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 51. tétel

17. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 53. tétel

nummehro aber zu Wienn in der Metropolitan Kirche bey S. Stephan sonderbar verehret wird.

Imalap.

1740 körül.

Rézmetszet.

J.j.l. Schaur sc. Vienna

Lemez méret: 118×78 mm

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 113, 176. kép.

Wien, Maria Susanna Jahnin, é. n.

Budapesti Történeti Múzeum 13566.

23. Franz Leopold Schmittner: A máriapócsi kegykép.

Wahre Abbildung des Wunderthätigen Gnaden Bilds Maria von Pötsch so Anno 1696. von 4. novembr. Bis 8. Dec. haufi-

18. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 54. tétel

19. kép: Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép a zarandoktemplommal. Katalógus 55. tétel

ge zäher vergotten und Anno 1697. die Metropolitan Kirchen zu S. Stephan zu verehring überbracht worden.

Címlapelőzék.

1746.

Rézmetszet.

J.j.l. F. L. Schmitner sc. Viennae

Lemez méret: 135×85 mm

Szilárdfy 2003, 255. kép.

Gründliche und Ausführliche Beschreibung der wunderthätigen Bildnis des weinenden Muttergottes von Pötsch [...] Wien, 1746, Johann Peter v. Ghelen.

Országos Széchényi Könyvtár: V.S.S. 670.

Szilárdfy Zoltán tulajdonában.

24. A máriapócsi kegykép.

Wahre Abbildung des Weinenden Gnaden Bilds Mariae von Pötsch, so bey 50-jährigen Gedächtnus-Fest zum beschluß der Acht-Tägigen Andacht den 9. July 1747. öffentlich in einer Procession von S. Stephans Metropolitan Kirchen auß u. wider dahin getragen worden.

Szentkép.

1747.

Rézmetszet.

Lap méret: 143×83 mm

Hátoldalan német nyelvű imádságszöveg.

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 112–113, 174. kép.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

25. Zeller Sebestyén: A máriapócsi kegykép Bécs látképével.

Gnaden-Bild so zu Pöetz in Ober Ungarn Anno 1696 den 4. Nov. geweinet.

Könyvillusztráció.

1748.

Rézmetszet.

Lemez méret: 110×62 mm

Lap méret: 125×75 mm

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 111–112, 169. kép.

Scala Jacob, sive Liber Precum Piarum. Posonii 1748, Typis Royerianis, 87. oldal elé kötve, Éder Zoltán gyűjteménye, Budapest – bekötve; Bayerisches Nationalmuseum, München, Sammlung Kriss W5173; Dobó István Vármúzeum, Eger – önálló lap.

26. Joseph Jäger: A Regnum Marianum allegóriája Magyarország és Erdély címerével, a máriapócsi és a kolozsvári kegyképpel.

Szentkép.

1750 körül.

Rézmetszet.

J.j.l.: Jos. Jäger sc. Tyrna

Lemez méret: 123×73 mm

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 115, 185. kép.

Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg, Sammlung Pachinger, Kapsel 1735. Nr. 199.

27. (6. kép) Birckart: A máriapócsi kegykép Bécs látképével.

B.V. Maria Pözensis, quae Viennae in Austria ut peccatorum Refugium Veneratur.

Kézirat imádságkönyvbe kötött rézmetszet.

1765.

Rézmetszet.

J.b.l.: Attigit originale B.V.M.

J.j.l.: Birckart sc. Prag

Lemez méret: 115×70 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Himlischer Seelen Schatz [...] Anno 1765, 107. oldal elé kötve.

Szabó Béla István gyűjteménye, Budapest.

28. Binder János Fülöp: A máriapócsi kegykép esztergomi másolata.

Vera effigies Vetustissimae Imaginis Beatae Virginis Mariae, publica fidelium veneratione clarae, quae ad hanc usque aetatem in Castro Strigoniensi mire asservata, hodie in Capella Bakocsiana pie et constanter colitur.

Címlapelőzék.

1765.

Rézmetset.

J.j.l.: Johann Philipp Binder fecit et scul. Budae

Lemez méret: 150x105 mm

Pataký 1951, 57. sz.; Rózsa 1998, 184. kép.

Descriptio inscriptionum ecclesiae metropolitanae Strigoniensis. Cognominatae: Szép Templom [...], Strigonii, Franciscus Antonius Royer, 1765.

ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest, Aprónyomtatvány, jelzet nélkül, számozatlan 3. oldalon.

29. Binder János Fülöp: A máriapócsi kegykép.

Vera effigies B.V.M. quae adnorma. Prima Poesini in Hungaria A. 1696. sapius Lacrimantis, ac dein Viennam ablatae expressa, et in illius Loco relicta rursus A. 1715. Lacrimas profudit 31 July 1a et 3 Augustj.

Címlapelőzék.

1766.

Rézmetset.

J.j.l.: I. Phil. Binder sc. Budae 1766

Lemez méret: 140x71 mm

Knapp Éva: Barokk kori mirakulumoskönyvek magyarországi búcsújáráshelyekről. Budapest 1984. Bölcsészdoktori értekezés. Kézirat, 100; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 114, 179. kép; Puskás 1995, 173, 5. kép; Rózsa 1998, 142.

Vera relatio super fletu & lachrymatione secundae sacrae imaginis Pocsensis Beatae Mariae virginis ..., Cassoviae, Ex Typ. Landereriana, 1776.

Magyar Tudományos Akadémia, Könyvtár, 521.846; Somogyi-könyvtár, Szeged, G.E. 1871.

30. A máriapócsi kegykép.

18. század első fele.

Rézmetset.

Spamer, Adolf: Das Kleine Andachtsbild vom XIV. bis zum XX. Jahrhundert. München 1930/1980, CLXXXIII, Taf. 324; Szilárdfy 1996, 168, 10. kép; Szilárdfy 2003, 126.

31. Franz Feninger: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Vera Effigies Thaumurgae B. V. Mariae, Ao. 1696. in Ecclesia G. R. Unitorum, Possessionis Pócs, in Regno Hungariae, saepius lachrimantis, nunc in Basilica S. Stephani Vienn. Vener. Exposita, et successivé, in pari Effigie Viennae existenti, Ao. 1715. Mens. Iul. 31-a, et Aug. 1-a, et 3-a diebus, iterum in eadem Ecclesia Pocsensi, novas lachrimas elicentis.

Szentkép.

1750 körül.

Rézmetset.

J.j.l.: Fr. Feninger sc.

Lap méret: 186x129 mm; felragasztva.

Szilárdfy 1981, 118, 121, 132, 8. kép; Szilárdfy 1984, 18. kép; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 113, 178. kép; Szilárdfy 1996, 4. kép; Szilárdfy 2003, 124, 254. kép.

Országos Széchényi Könyvtár, 600 926 IV, Gr. Széchényi Ferenc szentképalbuma.

32. (7. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Vera effigies B.V.M. quae adnormam primae Pocsini in Hungaria A. 1696. Saepius Lacrymantis, ac dein. Viennam ablatae expressa, et in illius Loco relicta rursus Ao. 1715. Lacrimas profudit 31. July 1a et 3 Augusti.

Szűz Mária csudaképe

Pócsot.

20. kép: A máriapócsi kegykép. Katalógus 56. tétel

21. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 57. tétel

Szentkép.

18. századi restaurált rézlemezről 1985 körüli levonat.

Rézmetset.

Lemez méret: 185x130 mm

Közöletlen.

Máriapócs, Szent Bazil Rend Máriapócsi Gyűjteménye, Dudás Bertalan Múzeum.

33. A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Vera effigies B.V.M. quae adnormam primae Pocsini in Hungaria A. 1696. Saepius Lacrymantis, ac dein. Viennam ablatae expressa, et in illius Loco relicta rursus Ao. 1715. Lacrimas profudit 31. July 1a et 3 Augusti.

Szentkép.

1770 körül.

22. kép: Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 58. tétel

23. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 61. tétel

Rézmetset.

Lemez méret: 125×72 mm; felragasztva.

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 114, 180. kép.

Országos Széchényi Könyvtár, 600 926 IV. recto, Gr. Széchényi Ferenc szentképalbuma.

34. Franz Assner: A máriapócsi kegykép.

Wahre Abbildung des Wunderthätigen Gnaden-Bildes, so im Jahr 1696. zu Pötsch in Ober Ungarn geweinet, nunmehr aber zu Wienn in der Metropolitan Kirche bey S. Stephan sonderbar verehret wird.

Szentkép.

1770 körül.

Rézmetset.

J.b.l. F. Aßner sc.

Szilárdfy 2003, 256. kép.

Szilárdfy Zoltán tulajdonában.

35. Anton Tyschler: A máriapócsi kegykép másolata az egrai székesegyházban.

Örömnöknek oka. Bóktogságos Szűz Mária Képe mely az Egrü öreg Templomban Tiszteltetik.

Négyoldalas imalap.

1777.

Rézmetset.

J.b.l. Anton Tyschler Sculp. Agriae 1777.

Lemez méret: 125×75 mm.

Lengyel László: „Lelki szem-gyógyító” Szentképek a 18. századi orvoslásban. *Leg artis medicinae* II. 1992. május 27. 5. szám, 498.

Dobó István Vármúzeum, Eger.

36. A máriapócsi kegykép másolata a tótkisfalui templomban. Szentkép.

1770 körül.

Fametszet.

Ginelli Mária–Bugonová Klaudia: A Mária-ábrázolások ikonográfiája a Kelet-Szlovákiai Múzeum gyűjteményében. In: Barna Gábor szerk.: *Boldogasszony. Szűz Mária tisztelete Magyarországon és Közép-Európában.* Néprajzi Tanszék, Szeged 2001, 249–258, 11. kép.

Kelet-Szlovákiai Múzeum, Kassa.

37. (8. kép) A máriapócsi kegykép.

Gnadenbild so zu Pöötz in ober Ungarn den 4 Novemb. A. 1696 geweinet.

Szentkép.

1770 körül.

Lap méret: 97×50 mm.

Rézmetset egy kéttagú kolligátumkötet második tagjába bekötvé.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Joh. Christ. Elias: *Kern Aller Gebett [...]*, Cölln, 1773; *Marianisch Gnadenhaus [...]* erstlich gedruckt zu Wienn, é.n.

Egykor Karl Kolb tulajdonában Wiesbaden, Eva-Maria Kolb közlése szerint elpusztult.

38. A máriapócsi kegykép.

Szentkép.

1770 körül.

Fametszet.

Bálent, Boris C.: *Banskobystrické púťové tlače.* Martin, Slovenská národná knižnica, 1947, melléklet VI.

Besztercebánya.

39. A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Vera effigies B.V.M. quae ad normam primae Pocsini in Hungaria A. 1696. Saepius Lacrymantis, ac dein. Viennam abblatae expressa, et in illius Loco relicta rursus Ao. 1715. Lacrimas profudit 31. July 1a et 3 Augsti.

Szentkép.

1780 körül.

Rézmetset.

Lemez méret: 109×69 mm

Lap méret: 147×90 mm

Kopott lemezzel készült lenyomat.

Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 114, 182. kép.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr; Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

40. (9. kép) Gottfried Prixner: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A B. Sz. Mária Képe. Vera effigies B.V.M. quae ad normam primae Pócsini in Hungaria A. 1696. saepius Lacrymantis, ac dein. Viennam abblatae expressa, et in illius Loco relicta rursus Ao. 1715. Lacrimas profudit 31. July 1a et 3 Augusti.

Szentkép.

1800 körül.

Rézmetset.

J.b.l. Thom. Dolecek Cur.

J.j.l. Prixner sc. Pest.

Lapméret: 405×387 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Józsa András Múzeum, Nyíregyháza, ltsz. 182.

41. Gottfried Prixner: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A B. Sz. Mária Képe. mely 1715-dik esztendő Juliusnak 31-dik és Aug. primo és 3-dik napján könyvezett Pótson N. Szabolcs Vármegyében.

Szentkép.

1800 körül.

Rézmetset.

J.j.l. Prixner del. et sc.

Lapméret: 170×110 mm; felragasztva.

Szilárdfy 1981, 127, 134; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 114, 181. kép.

Országos Széchényi Könyvtár, 600 926 IV recto, Gr. Széchényi Ferenc szentképalbuma.

42. (10. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A' B. Sz. Mária Képe. mely 1715-dik esztendő Juliusnak 31-dik és Aug. 1-ső és 3-dik napjain könyvezett Pótson N. Szabolcs Vármegyében.

Szentkép.

1810 körül.

Rézmetset.

Lemez méret: 115×72 mm

Lap méret: 125×85 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr; Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

43. (11. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A' B. Sz. Mária Képe. mely 1715-dik esztendő Juliusnak 31-dik és Aug. 1-ső és 3-dik napjain könyvezett Pótson N. Szabolcs Vármegyében.

Szentkép.

1810 körül.

Rézmetset.

Lemez méret: 115×75 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok T739.

44. A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A' B. Sz. Mária Képe. mely 1715-dik esztendő Juliusnak 31-dik és Aug. 1-ső és 3-dik napjain könyvezett Pótson N. Szabolcs Vármegyében.

Szentkép.

1820 körül.

24. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 62. tétel

25. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal. Katalógus 63. tétel

Rézmetset.

Lemez méret: 108×69 mm

Lap méret: 118×80 mm

Szilárdfy Zoltán: A magánáhitat szentképei a szerző gyűjteményéből I. 17–18. század. Szeged 1995, 589. kép.

Országos Széchényi Könyvtár, Kisnyomtatványtár, sz.n; Szilárdfy Zoltán gyűjteményében.

45. (12. kép) A máriapócsi kegykép esztergomi másolata.

Effigies B.M. Virginis in Arce Strigoniensi.

Szentkép.

1824.

Fametszet.

112×70 mm.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

26. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.
Katalógus 64. tétel

27. kép: A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.
Katalógus 65. tétel

Epigramma in Sacra molimina Arcis Strigoniensis [...],
1824, Strigonii, Typis Josephi Beimel.

Országos Széchényi Könyvtár, Kisnyomtatványtár (1824, 4,
170. doboz)

46. (13. kép) A római S. Maria Maggiore ikon mint a máriapócsi
kegykép.

A' Pócsi boldogságos Szüz.

Szentkép.

1830 körül.

Rézmetset.

Lemez méret: 95×56 mm

Lap méret: 105×64 mm; felragasztva.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Országos Széchényi Könyvtár, 600 926, Gr. Széchényi Fe-
renc szentképalbuma; Bálint Sándor gyűjteménye, Móra Fe-
renc Múzeum, Szeged.

47. (14. kép) Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép.

Szüz Mária csudaképe.

Kétoldalas szentkép rózsaszín illetve citromsárga papírra
nyomva.

1828 körül.

Fametszet.

92×60 mm.

Bucsánszky Alajos, Pozsony, 1828 körül. A azonos ívre
nyomatott szentképsorozat egy másik tagját felhasználta Be-
deő Pál: Szentek élete, Pozsony, 1847.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magántulajdon.

48. (15. kép) Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép.

Die heilige Jungfrau Maria in Pócs.

Kétoldalas szentkép zöld illetve narancssárga papírra nyomva.

1828 körül.

Rézmetset.

Bucsánszky Alajos, Pozsony, 1828 körül.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magántulajdon.

49. Dorneck: Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép.

Imago B. Mariae V. in Pócs, apud P. P. Basilias, in Cottu
Zabolch.

Könyvillusztráció.

1836.

Rézmetset.

J.j.l. Dorneck sc.

Jordánszky 1836, 108–109.

Utólag színezett változat: Főegyházmegyei Könyvtár, Eger.

Puskás 1995, 174, 6. kép, 187, 13. lj.

50. Dorneck: A máriapócsi kegykép tótkisfalui másolata.

Imago B. Mariae Virg. in Ecclesia Kisfalu prope Cassoviam,
Comitatu Sáros, Diocesi Cassovien.

Könyvillusztráció.

1836.

Rézmetset.

J.j.l. Dorneck sc.

Jordánszky 1836, 117.

51. (16. kép) A máriapócsi kegykép.

Gnaden Bild in St. Stephans Kirchen am Hoch Altar, welches
zu Potsch in Ober-Ungern, im Jarf 1696. den 4. November
geweinert, 1697. den 6. Julii nach Wien gebracht worden, und
allda andachtig verehret wird.

Önálló kép felragasztva.

1850 körül.

Fametszet.

J.l.k. Wien, zu finden bey Leopold Hödl, im Schulter-Gäßel

Lemez méret: 300×220 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Országos Széchényi Könyvtár, 600 926, Gr. Széchényi Ferenc szentképalbuma.

52. A máriapócsi kegykép esztergomi másolata.

Gnadenbild U. L. Frau in der.

Szentkép.

1840 körül.

Színes könyvomat.

98×65 mm.

Szilárdfy Zoltán: A magánáhitat szentképei a szerző gyűjteményéből II. 19–20. század. Szeged 1997, 593. kép.

Szilárdfy Zoltán gyűjteménye, Budapest.

53. (17. kép) A máriapócsi kegykép.

Gnadenbild Maria von Pötsch bei St. Stephan in Wien.

Szentkép.

1850 körül.

Acélmetszet.

J.l.k. Wien, Jac. Wallners Verlag, Stadt Petersplatz 562

Lemez méret: 120×74 mm

Lap méret: 182×142 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

54. (18. kép) A máriapócsi kegykép.

Wunderthätiges Gnadenbild Maria Pötsch, welches im Jahre 1696 vom 4. Novem. bis 8. Decem. Häufige führen vergossen hat.

Imalap.

1849.

Réz metszet.

J.j.l. Linz b. F. Glaser

Lap méret: 120×80 mm

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Svájc, Hall, Sammlung Hocheneegg.

55. (19. kép) Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Könyvillusztráció (?), egy lapos imalap középső metszete (?).

1863.

Litográfia.

Lap méret: 107×68 mm; körülvágva.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

Megjegyzés: Kétoldalt nyomott. Egy lapos imalap közepén: A Pótsi Boldogságos Szűz Mária csudatévő képéhez való ájtatos könyörgés. Második. [Harmadik] [sorozat] hátul. Pest, 1860, Bucsánszky Alajos; Tibold Attila gyűjteményében két különböző szövegű példány, Pannonhalma; szlovák nyelvű szöveggel Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatékában: Pobozna modlitba..., h.n., é.n.; magyar szöveggel Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatékában: Buda, Bagó Márton, 1863.

56. (20. kép) A máriapócsi kegykép.

Szűz Mária csudaképe Pócsott.

Szentkép.

1860 körül.

Színezett litográfia.

Lemez méret: 90×62 mm.

Papnevelő Intézet Könyvtára, Győr, Ebenhöch Ferenc hagyatéka.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

A Buda-krisztinavárosi képet ábrázoló, azonos ívre nyomott szentkép hátoldalán: Posonyban Bucsánszky sajtója.

57. (21. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A' Paenitentzia Tartó Bünnösnek Poócsot Könyvező Boldogságos Szűz Máriához Nagy Aszszonyunkhoz Áltatos Imadsága.

Imalap.

19. század második fele.

Fametszet.

Lemez méret: 110×75 mm.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok 61.321.

58. (22. kép) Egy grábóci ikon mint a máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Valóságos Bold. Szűz Mária képe, mely Pócson Szabolcs vármegyében 1696. esztendőben gyakran könyeket eresztett, innen Bécsbe vitetvén annak másolatja 1715-ben Julius 31-én és Aug. 1-ső és 3-ik napján ismét könyezett.

Imalap.

1863.

Fametszet.

J.l.k. Budán, 1863. Nyomatta és kiadta Bagó Márton.

Lemez méret: 110×70 mm.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Tibold Attila gyűjteménye, Pannonhalma.

59. A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Szentkép.

1880 körül.

Egyszínnyomat, domborított papírcsipke keretézéssel.

95×65 mm.

Szilárdfy 1997, 591. kép.

Szilárdfy Zoltán gyűjteménye, Budapest.

60. A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A Pócsi sz. Mária kegyképe.

Szentkép.

1900 körül.

Egyszínnyomat, vörös-kék-arany keretézéssel.

Szilárdfy 1997, 592. kép.

Szilárdfy Zoltán gyűjteménye, Budapest.

61. (23. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Mária Pócsi Emlék.

Szentkép.

1910.

Színes nyomat.

Lap méret: 58×35 mm.

Hátoldalán könyörgés Máriához, magyar egyházhatósági engedéllyel, Esztergom, 1910. október 25. Talán a máriapócsi görögkatolikus bazilika rendház kiadása.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok 81.80.58.

62. (24. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A Pócsi sz. Mária.

Szentkép.

20. század első fele.

Világoszöld alapon, rózsaszín keretézéssel fotószerű nyomat.

Lapméret: 84×50 mm.

Hátoldalán magyar könyörgés Máriához.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok 81.80.206.

63. (25. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A Pócsi sz. Mária.

Szentkép.

20. század első fele.

Duckolt papírra ragasztva fotószerű fekete-fehér nyomat.

Lapméret: 45×30 mm.

Hátoldalán magyar ima ragasztva ovális papíron.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok 81.80.208.

64. (26. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

A Pócsi sz. Mária kegyképe.

Szentkép.

1910 körül.

Fotószerű fekete-fehér nyomat.

Lapméret: 79×44 mm.

Hátoldalán „naponkinti ajánlás Mária ótalmába”. Kézzel ráírva: „Titusnak. A pócsi kegyképhez érintve 1914 május 10-én”.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok 81.80.217.

65. (27. kép) A máriapócsi kegykép a zarándoktemplommal.

Sz. Mária Pócs.

Szentkép.

1920 körül.

Fotószerű fekete-fehér nyomat.

Lapméret: 81×49 mm.

Hátoldalán Szent Bernhárd könyörgése.

Közöletlen. Knapp Éva és Tüskés Gábor gyűjtése.

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok 81.80.218.

Representations of the Mary-icon of Pócs in Engravings

This study aims at analysing the representations of one of the most famous icons of Hungary, the Greek Catholic Mary-icon of Pócs in engravings dating from the end of the 17th century to the beginning of the 20th century. Sources are manifold and varied with regards to their genre, form and use, and range from leaflets and thesis pages, through covers and illustrations to devotional pictures and prayer cards. One-third of the engravings presented here are unpublished. I study the engravers, the principal types, the different forms and the use of the representations.

Some of my conclusions are as follows. First, concerning the technique of the representations, the majority of the pictures are copper engravings – I have found only five wood engravings among the sixty-five graphics. I have also found steel engravings and lithographs from the 19th century and colour prints from the 20th century. Second, half of the representations are signed by Hungarian and foreign artists, some masters engraved the same subject twice, and it occurs that an engraving is used more than once in different books.

The main types of the iconography are the Mary-icon with the scene of the battle of Senta (Serbia), the icon in a rectangular frame with cherubim in the upper corner, the icon with the allegory of Regnum Marianum, the image held by angels and cherubim, sometimes with horns of plenty and crown, the icon with the view of Vienna, the image with the church of Pócs and pilgrims arriving there. I also discovered a set of representations from the 19th century in which the icon was misrepresented, for it had already been covered by a metal coverage and jewels, and the artists no longer knew what the image was like. In these cases some engravers took the icon of the Santa Maria Maggiore of Rome as the prototype, while others a lost icon painted in the Serbian orthodox monastery of Grábóc in 1742 by Friar Michail. From these details one can deduct the spreading and use of engravings, the quality and the language of the inscriptions. The representations attest that the cult of the Mary-icon of Pócs was largely diffused not only among Greek and Roman Catholics, but also among members of the Serbian Orthodox Church. The present essay argues that the iconography of the representations of the Mary-icon of Pócs in engravings was one of the most varied of the Mary-images in Hungary.